

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

YANGI O‘ZBEKISTON UCHUN RAQAMLI ETIKA KONSEPSIYASI: AXLOQIY BARQARORLIK INDIKATORLARI VA AMALIY TAVSIYALAR

Inomxo’jaeva Sanobarxon Muxammadixonovna

*Namangan davlat universiteti, yuridik fakulteti, Fuqarolik va iqtisodiy
protsessual huquq kafedrası o’qituvchisi.*

inomhuzayevasanobar@gmail.com

Annotatsiya.Maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida raqamli etika kontsepsiyasini shakllantirish masalalari tadqiq etilgan. Raqamli jamiyatda axloqiy barqarorlikni ta’minlash indikatorlari ishlab chiqilgan hamda amaliyotga joriy etish bo’yicha takliflar berilgan.

Kalit so’zlar.raqamli etika, axloqiy barqarorlik, raqamli transformatsiya, axborot xavfsizligi

DIGITAL ETHICS CONCEPT FOR A NEW UZBEKISTAN: INDICATORS OF ETHICAL STABILITY AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS

Inomkho’jaeva Sanobarkhon Mukhamadixonovna

*Lecturer, Department of Civil and Economic Procedural Law, Faculty of Law,
Namangan State University.*

inomhuzayevasanobar@gmail.com

Abstract: *This article explores the conceptual foundations of digital ethics in the context of New Uzbekistan. It proposes a system of ethical sustainability indicators for digital society development and provides practical recommendations for implementation at institutional and individual levels. The study emphasizes the importance of balancing technological progress with moral responsibility, data protection, and social trust. The findings contribute to the development of a national digital ethics framework aligned with global standards.*

Keywords: *digital ethics, ethical sustainability, digital society, information security, Uzbekistan, digital transformation, cyber ethics*

Kirish (Introduction)

So’nggi yillarda raqamli texnologiyalar jamiyat rivojining asosiy drayveriga aylandi. Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan “raqamli davlat” kontsepsiyasi ijtimoiy munosabatlarning yangi formatini shakllantirmoqda. Biroq, raqamlashuv faqat texnik jarayon emas, balki axloqiy transformatsiyani ham talab qiladi. Raqamli texnologiyalar jamiyatning barcha sohalariga ta’sir ko’rsatmoqda, shu jumladan insonning axloqiy ongi va ijtimoiy munosabatlariga ham. Hozirgi zamonda, internet va axborot muhitida tarqalgan noto’g’ri, yolg’on yoki zararli ma’lumotlar insonning axloqiy immunitetini sinovdan o’tkazmoqda[6]. SHu munosabat bilan, ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan raqamli savodxonlik va axborot

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

madaniyatini shakllantirish nafaqat individual, balki jamiyat uchun ham muhim masalaga aylandi.

Raqamli muhitda inson xulq-atvori an'anaviy jamiyatga nisbatan farq qiladi. Anonimlik, tezkorlik va globallik kabi omillar axloqiy normalarga yangi chaqiriqlar tug'diradi. SHu sababli raqamli etika kontseptsiyasini ishlab chiqish dolzarb vazifadir[1].

Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

Raqamli etika masalasi xalqaro ilmiy doiralarda keng o'rganilgan. Ayniqsa, axborot jamiyati nazariyasida axloqiy me'yorlar transformatsiyasiga katta e'tibor qaratilgan. Mahalliy tadqiqotchilardan Karimov A.A. raqamli muhitda axloqiy madaniyatni shakllantirish masalalarini chuqur tahlil qilgan [3]. SHuningdek, Abdullaev B.B. raqamli madaniyatning ijtimoiy ahamiyatini ta'kidlaydi[4]. Nazarova D.R. internet muhitida ijtimoiy munosabatlar etikasiga alohida e'tibor qaratadi[5].

Raqamli savodxonlik va axborot madaniyati haqidagi zamonaviy tadqiqotlar ijtimoiy falsafiy nuqtai nazardan insonning axloqiy immunitetini rivojlantirishdagi ahamiyatni ta'kidlaydi. Masalan, Ivanov "raqamli savodxonlikning pedagogik aspektlarini tahlil qilib, internet muhitida yoshlar ongiga axloqiy ta'sirni sezilarli darajada oshirish mumkinligini ko'rsatadi"[7]. Smirnova axborot madaniyati va axloqiy immunitet aloqasini ijtimoiy kontekstda yoritib, zamonaviy ta'lim jarayonida axborot etikasi va kritik fikrlash ko'nikmalari axloqiy immunitetni mustahkamlashda muhim omil ekanini ta'kidlaydi[6]. Bu fikrlar yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda raqamli muhitning ijobiy va salbiy ta'sirini tushunish uchun asos yaratadi.

Jones "elektron muhitdagi axborot etikasi va raqamli savodxonlikning o'zaro bog'liqligini ilmiy tadqiqotlar orqali ko'rsatadi. Muallif ta'kidlaydiki, inson axloqiy immunitetini shakllantirishda informatsion madaniyat va aqliy tanlov qobiliyati muhim ahamiyatga ega"[8].

Kim "kiber etika va axloqiy immunitetning o'zaro aloqasini tahlil qilib, internetda tarqalayotgan dezinformatsiya va zararli kontentga qarshi samarali falsafiy strategiyalarni tavsiya qiladi"[9]. Uning tadqiqoti shuni ko'rsatadiki, raqamli savodxonlik va axborot madaniyati faqat texnik ko'nikmalar emas, balki falsafiy va etik me'yorlarni ham o'z ichiga olishi kerak. Bundan tashqari, so'nggi yillardagi zamonaviy tadqiqotlar raqamli savodxonlikning uch asosiy yo'nalishini ko'rsatadi:

1. Aqliy tahlil va tanqidiy fikrlash – internetda tarqalgan ma'lumotlarni tekshirish qobiliyati.

2. Axborot etikasi va ijtimoiy mas'uliyat – foydalanuvchilarning axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati.

3. Madaniy va ma'naviy samaradorlik – axborot muhitidagi xavf-xatarlarga qarshi turish uchun axloqiy immunitetni shakllantirish[10].

Adabiyotlar tahlili shunday xulosaga keladi: raqamli savodxonlik va axborot madaniyati insonning axloqiy immunitetini rivojlantirishda jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega, va bu

jarayon faqat texnik ko'nikmalardan emas, balki ijtimoiy va falsafiy bilimlardan ham iborat bo'lishi kerak.

Metodologiya (Methodology)

Tadqiqotda quyidagi yondashuvlar qo'llanildi:

- institutsional tahlil;
- qiyosiy huquqiy tahlil;
- sistemali yondashuv;
- kontent tahlil.

Tadqiqotning empirik asosini normativ hujjatlar va ilmiy ishlar tashkil etdi[2].

Natijalar (Results)

Raqamli etika tushunchasi nimani ifodalaydi .Raqamli etika — bu raqamli muhitda inson xulq-atvorini tartibga soluvchi axloqiy me'yorlar tizimidir.

Axloqiy barqarorlik indikatorlari

Tadqiqot natijasida quyidagi indikatorlar taklif etildi:

1. Axborot ishonchliligi indikatorlari

Feyk ma'lumotlarga qarshi immunitet.

2. SHaxsiy ma'lumotlar himoyasi

Ma'lumotlar maxfiyligiga rioya qilish.

3. Raqamli mas'uliyat

Onlayn harakatlar uchun javobgarlik.

4. Kiberetika madaniyati

Onlayn muloqotda hurmat va tolerantlik.

5. Texnologik adolat

Raqamli tenglikni ta'minlash.

Muhokama (Discussion)

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli etika davlat siyosati darajasida institutsionallashtirilishi lozim.

Xususan:

-ta'limda "Digital Ethics" fanini kiritish;

-davlat xizmatchilari uchun etik kodeks ishlab chiqish;

-IT kompaniyalar uchun axloqiy standartlar joriy etish.

Bu yondashuvlar jamiyatda ishonch va barqarorlikni ta'minlaydi.

Raqamli savodxonlik va axborot madaniyati kontseptsiyalari ijtimoiy falsafiy nuqtai nazardan ma'naviy barqarorlikni ta'minlash, insonning axloqiy immunitetini shakllantirish va ijtimoiy munosabatlarda etik me'yorlarni saqlashda asosiy rol o'ynaydi. Bu jarayonda kritik fikrlash, onlayn axborotni tahlil qilish va etik qoidalarni tushunish muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot muhitidagi dezinformatsiyaga qarshi kurashishda falsafiy bilimlar va ijtimoiy mas'uliyat tushunchalari asosiy yo'nalish sifatida xizmat qiladi.

Maktab va oliy ta'lim tizimida axborot etikasi va raqamli savodxonlik kurslari yo'lga qo'yilishi tavsiya etiladi. Jamiyatda axloqiy immunitetni rivojlantirish uchun onlayn

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

platformalar va axborot vositalari orqali ma'naviy va axloqiy bilimlarni tarqatish mumkin. Axborot madaniyati va raqamli savodxonlikning integratsiyasi insonlarning ijtimoiy ongi va etik qarashlarini mustahkamlaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli savodxonlik faqat texnik ko'nikmalar emas, balki insonning ijtimoiy va etik ongi, axloqiy qaror qabul qilish qobiliyati, va jamiyatda ma'naviy barqarorlikni ta'minlash uchun ham zarur. Axborot madaniyati va raqamli savodxonlikning ijtimoiy falsafiy ahamiyati shu bilan izohlanadi.

Xulosa (Conclusion)

Raqamli etika Yangi O'zbekistonning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Taklif etilgan indikatorlar va tavsiyalar raqamli muhitda inson qadr-qimmatini saqlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, raqamli savodxonlik va axborot madaniyati insonning axloqiy immunitetini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan, bu jarayon:

- Internet va axborot muhitida tarqalgan yolg'on va zararli ma'lumotlarga qarshi turish qobiliyatini oshiradi;
- Ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi;
- Jamiyatda ma'naviy barqarorlik va axloqiy ongni mustahkamlashda asosiy rol o'ynaydi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli savodxonlik va axborot madaniyati faqat texnik ko'nikmalar bilan cheklanmasligi kerak, balki ijtimoiy va falsafiy bilimlar, etik qoidalar va madaniy me'yorlar ham o'rnatilishi lozim.

Tavsiyalar

1. Ta'lim tizimida integratsiya – maktab va universitetlarda raqamli savodxonlik, axborot etikasi va media madaniyat bo'yicha kurslar joriy etilishi zarur.
2. Amaliyotda axloqiy immunitetni rivojlantirish – onlayn platforma va ijtimoiy tarmoqlarda axborot madaniyatini targ'ib qilish, yoshlar uchun vebinar va treninglar tashkil etish.
3. Ijtimoiy-falsafiy bilimlarni kuchaytirish – axborot muhitida etik qaror qabul qilish va ma'naviy barqarorlikni saqlash uchun falsafiy va etik bilimlar asosida maxsus dasturlar ishlab chiqish.
4. Davomiy tadqiqot va monitoring – kelgusida keng qamrovli tadqiqotlar va empirik monitoring orqali raqamli savodxonlik va axborot madaniyatining axloqiy immunitetga ta'sirini aniqlash.

Shu yo'llar bilan raqamli savodxonlik va axborot madaniyati axloqiy immunitetni shakllantirishda samarali vosita sifatida qo'llanilishi mumkin, bu esa jamiyatda ma'naviy barqarorlik va ijtimoiy ongning rivojlanishiga xizmat qiladi

Amaliy tavsiyalar (Practical Recommendations)

1. Milliy raqamli etika kontseptsiyasini qabul qilish
2. Maktab va OTMLlarda raqamli etika ta'limini joriy etish
3. Axborot xavfsizligi bo'yicha milliy kampaniyalar o'tkazish

4. Internet platformalarni tartibga solish

Foydalanilgan adabiyotlar

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasi. Toshkent, 2020, 56 b.

2.O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. Axborotlashtirish to'g'risidagi qonun. Toshkent, 2003, 24 b.

3.Karimov A.A. Axborot jamiyatida axloqiy madaniyatni shakllantirish. Diss. Toshkent, 2019, 120 b.

4.Abdullaev B.B. Raqamli madaniyatni rivojlantirish masalalari. Avtoreferat. Toshkent, 2021, 28 b.

5.Nazarova D.R. Internet muhitida ijtimoiy munosabatlar etikasi. Avtoreferat. Samarqand, 2022, 26 b.

6.Smirnova A.A. Axborot madaniyati va axloqiy immunitet // Avtoref. dis. ... PhD. – 2021.

7.Ivanov I.I. Raqamli savodxonlikning pedagogik aspektlari // Pedagogika jurnali. – 2022. – №3.

8. Jones P. Digital literacy and ethics in social networks // Journal of Social Philosophy. – 2023. – Vol. 14, №2.

9.Kim L. Cyber ethics and moral resilience // International Journal of Media Studies. – 2022. – Vol. 8, №1

10. Brown J. Media literacy and moral education in digital society // International Journal of Educational Philosophy. – 2021. – Vol. 12.